

Útvar: Oddělení rostlinolékařské kontroly a dozoru Č. j.: UKZUZ 015973/2018
Vyřizuje: Ing. Tomáš Růžička
E-mail: tomas.ruzicka@ukzuz.cz
Telefon: +420 235 010 312
Adresa: Ztracená 1099/10, Praha 6, 16100 Datum: 7. 3. 2018

Důvodová zpráva k nařízení Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského o mimořádných rostlinolékařských opatřeních k ochraně proti zavlékání a rozšiřování bakterie *Xylella fastidiosa* čj. UKZUZ 015973/2018, ze dne 7. 3. 2018

Bakterie *Xylella fastidiosa* (dále také jen „bakterie“) je škodlivý organismus podle § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a § 3 odst. 1. písm. a) vyhlášky č. 215/2008 Sb., o opatřeních proti zavlékání a rozšiřování škodlivých organismů rostlin a rostlinných produktů, ve znění pozdějších předpisů, jehož zavlékání na území EU a rozšiřování na tomto území je zakázáno. Spektrum hostitelských rostlin bakterie je velmi široké a hospodářský, environmentální a sociální dopad rozšíření bakterie v EU je hodnocen jako nepříjemně velký.

Výskyt bakterie na území EU byl poprvé zjištěn v roce 2013 v Itálii v provincii Lecce v regionu Apulie, a to u několika druhů rostlin, u nichž se napadení bakterií projevvalo usycháním listů a příznaky rychlého chřadnutí.

Proto Evropská komise (dále jen „Komise“) vydala prováděcí rozhodnutí Komise 2014/87/EU ze dne 13. února 2014, o opatřeních proti rozšiřování *Xylella fastidiosa* (Well et Raju) na území Unie. V návaznosti na prováděcí rozhodnutí Komise bylo vydáno nařízení Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského (dále jen „ÚKZÚZ“) o mimořádných rostlinolékařských opatřeních k ochraně proti rozšíření bakterie *Xylella fastidiosa*, čj. UKZUZ 029079/2014.

Na základě výsledků intenzivního průzkumu výskytu bakterie v EU, poznatků o šíření bakterie, o hostitelských rostlinách bakterie v EU, a na základě dalších dostupných vědeckých a odborných informací bylo ještě v roce 2014 prováděcí rozhodnutí Komise 2014/87/EU nahrazeno novým prováděcím rozhodnutím Komise č. 2014/497/EU, ve kterém byly pro určité hostitelské rostliny bakterie stanoveny požadavky pro dovoz z třetích zemí, v nichž je znám výskyt bakterie, požadavky pro přemísťování těchto rostlin z vymezených území v EU, v nichž se bakterie vyskytuje, a požadavky na vymezení území s výskytem bakterie v EU a fyto-sanitární opatření v těchto územích. Tyto požadavky byly v ČR zavedeny formou nového nařízení ÚKZÚZ o mimořádných rostlinolékařských opatřeních k ochraně proti zavlékání a rozšiřování bakterie *Xylella fastidiosa*, čj. UKZUZ 069983/2014.

Další nové poznatky vedly nahrazení prováděcího rozhodnutí Komise 2014/497/EU prováděcím rozhodnutím Komise (EU) 2015/789 ze dne 18. 5. 2015, které rozšířilo seznamy rizikových rostlin a zavedlo fyto-sanitární opatření, která se na tyto rostliny vztahují, dále

zavedlo zákaz dovozu rostlin rodu *Coffea* určených k pěstování, kromě osiva, pocházejících z Kostariky nebo Hondurasu, požadavky na dovoz rizikových rostlin ze třetích zemí, opatření k eradikaci nebo izolaci výskytu bakterie a další opatření k zabránění zavlékání a šíření bakterie. Tato nová opatření byla v ČR zavedena nařízením ÚKZÚZ o mimořádných rostlinolékařských opatřeních k ochraně proti zavlékání a rozšiřování bakterie *Xylella fastidiosa*, čj. UKZUZ 064774/2015.

V průběhu roku 2015 byla zjištěna nová ohniska výskytu bakterie ve Francii a na území EU byly rozeznány dva poddruhy bakterie. Proto bylo 17. 12. 2015 vydáno prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2015/2417, které upravilo prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2015/789. Upravená mimořádná opatření v ČR byla přijata nařízením ÚKZÚZ čj. UKZUZ 003867/2016. Prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2016/764 ze dne 12. května 2016 mimo jiné aktualizovalo seznam tzv. dotčených rostlin a upravilo požadavky na *in vitro* materiál dotčených rostlin dovážený ze třetích zemí a dodávaný z vymezených území v EU s výskytem bakterie. Změny vyplývající z tohoto prováděcího rozhodnutí Komise zahrnuje nařízení ÚKZÚZ o mimořádných rostlinolékařských opatřeních k ochraně proti rozšíření bakterie *Xylella fastidiosa*, čj. UKZUZ 063103/2016. Nové prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2017/2352 ze dne 14. prosince 2017, přijalo několik dalších opatření a změnilo některá ustanovení prováděcího rozhodnutí Komise (EU) 2015/789 tak, aby byl zajištěn efektivnější přístup proti dalšímu zavlékání a šíření bakterie. Nařízením ÚKZÚZ čj. 015973/2018 zavádí tato nová opatření a ustanovení pro podmínky ČR.

Informace o bakterii, příznaky napadení hostitelských rostlin a možnosti jejího šíření

Bakterie napadá mnoho druhů rostlin z různých čeledí a je rozšířena v různých poddruzích a na různých hostitelských rostlinách zejména v Severní a Jižní Americe. Množí se pouze v xylému napadených rostlin, a to v kořenech, stoncích a listech. Vodivé cesty jsou postupně ucpávány shluky bakterií a produkty rostlin, vytvářenými v reakci na napadení. Významným faktorem pro přežití bakterie z jednoho vegetačního období do druhého jsou mírné zimní teploty, při nichž bakterie přežije v rostlinách v dormantním stavu. Zimní mrazy naopak mohou eliminovat bakterii přímo v napadených rostlinách.

Napadení bakterií vyvolává na různých druzích rostlin různé příznaky, existují i rozdíly v náchylnosti různých odrůd některých plodin a v intenzitě příznaků v rámci jednoho druhu, na některých hostitelích se příznaky napadení bakterií nemusí vůbec projevit. Častým příznakem primární infekce je spála listů napadených rostlin.

U révy (*Vitis* spp.) působí bakteriální hnědnutí a odumírání révy. K prvním příznakům patří náhlé usychání části zelených listů, které se zbarvují dohněda, zatímco přilehlá pletiva zežloutnou nebo zčervenají. Prosychání se s rozvojem choroby šíří, pletiva listů usychají a postupně opadávají, zůstávají pouze řapíky. Napadené stonky se vyvíjejí nepravidelně, jsou na nich patrné skvrny zhnědlých a zelených pletiv. V dalších letech mají napadené rostliny opožděný vývoj a vytvářejí zakrslé chlorotické výhony. Chronicky nemocné rostliny mohou mít menší deformované listy s mezižilkovou chlorózou a výhony se zkrácenými internodiemi. Silně náchylné rostliny zřídka přežívají více než 2-3 roky.

U broskvoně obecné (*Prunus persica*) vyvolává bakterie zakrnutí mladých výhonů, které jsou oproti výhonům zdravých rostlin zelenější a vzhledem ke zkráceným internodiím i hustěji olistěné. Boční větve rostou vodorovně nebo jsou svěšené, takže rostliny mají jednotný

kompaktní a zaoblený vzhled. Listy a květy se rozvíjejí u napadených rostlin dříve než u zdravých stromů a listy později opadávají. Napadené stromy mají výrazně nižší výnos a drobnější plody, po 3-5 letech od napadení se stávají hospodářsky bezcennými.

K poškození listů při napadení bakterií dochází např. u javoru červeného (*Acer rubrum*), morušovníku červeného (*Morus rubra*), platanu západního (*Platanus occidentalis*), mandloně obecné (*Prunus amygdalus*), jilmu amerického (*Ulmus americana*), dubu (*Quercus* spp.). Při napadení barvínku menšího (*Vinca minor*) dochází k zakrslosti rostlin. Napadené rostliny katarantu mají menší listy, zkrácená internodia a dochází u nich k rychlému odumírání. Na citrusech (*Citrus* spp.) působí bakterie onemocnění nazývané citrus variegated chlorosis, k jehož příznakům patří mezižilková chloróza na listech a nápadné shluky plodů, neboť nedochází k jinak obvyklému opadu nadbytečných plodů.

U olivovníku se se onemocnění projevuje rychlým chřadnutím. U oleandru dochází ke spále listů. U vojtěšky (*Medicago sativa*) vyvolává patogen zakrslost vojtěšky. Rezervoárem bakterie mohou být i další hostitelé z kulturních, divoce rostoucích i plevelných druhů rostlin, přičemž na řadě z nich patogen nevyvolává žádné příznaky.

Na kratší vzdálenosti je bakterie přenášena prostřednictvím savého hmyzu, přičemž potenciálními přenašeči mohou být prakticky všechny druhy savého hmyzu, sající v xylému. K významným přenašečům patří např. křísi z čeledi křískovití (Cicadellidae) a pěnodějkovití (Cercopidae). Hlavní cestou průniku bakterie na nová území je přemísťování napadených hostitelských rostlin určených k pěstování (s výjimkou semen). Na dlouhé vzdálenosti se patogen může šířit při mezinárodním obchodu také prostřednictvím přenašečů, vyskytujících se v zásilkách.

Obrázky příznaků výskytu bakterie *X. fastidiosa* lze nalézt např. na internetových stránkách Evropské a středozemní organizace pro ochranu rostlin:

http://www.eppo.int/QUARANTINE/special_topics/Xylella_fastidiosa/Xylella_fastidiosa.htm

Ing. Daniel Jurečka
ředitel ÚKZÚZ